

Harde noodzaak voor tweetalig onderwijs (in balans) op basisscholen in Afrika

In veel Oost-Afrikaanse landen, en ook sommige West-Afrikaanse landen, is het Engels de voertaal in handel en industrie, in het middelbaar en hoger onderwijs, in de landelijke media en in de politiek. Voor een succesvolle carrière is dus een goede beheersing van het Engels noodzaak.

Wat veel mensen niet weten is dat in die landen de beste uitgangspositie voor succesvol Engels leren juist de goede (schriftelijke) beheersing van de eigen taal is. Wetenschappers uit verschillende landen hebben dat geadviseerd; Unicef en Unesco hebben dat overgenomen. Kinderen zouden op school in eerste instantie moeten leren lezen en schrijven in de eigen taal, en dat is bijna altijd een inheemse, regionale taal. Als de eigen taal een formeel schrift heeft, en dat is vaak het geval, dan leren kinderen vele malen sneller en ook veel beter de basisvaardigheden lezen en schrijven, dan wanneer ze moeten leren lezen en schrijven in een vreemde taal zoals het Engels (die ze niet kennen en die ze thuis en in de naaste omgeving niet horen en niet spreken). Daar komt bij dat het Engels een van de moeilijkste talen is voor het aanvankelijk lezen omdat er geen een-op-een relatie is tussen uitspraak en spelling. Die relatie is er bijna altijd volledig in de eigen taal; vaak opgeschreven door missionarissen en zendelingen. Heel fonetisch, dus veel gemakkelijker voor het lezen en schrijven.

In de meeste landen zijn echter de schoolboeken in de middenbouw en bovenbouw van de basisschool in het Engels: wiskunde, biologie, social science, etc. Die boeken vereisen een basiskennis van het Engels, maar die hebben de leerlingen meestal niet omdat ze tot dan toe voornamelijk of uitsluitend in de eigen taal hebben geleerd. Als de kinderen, vóór hun 8^e of 9^e jaar, opgeleid zijn tot vaardige lezer en schrijver in de eigen taal, kunnen ze die vaardigheden vaak niet toepassen omdat ze de taal van de schoolboeken niet beheersen. Dus hun vervolgonwikkeling in lezen en schrijven komt tot stilstand. Terwijl normaal gesproken leerlingen vanaf grade 4 zowel veel taalvaardiger worden en een vloeiende leesvaardigheid ontwikkelen (veel begrijpend lezen, e.d.), als ook veel kennis uit de schoolvakken verzamelen. Op voorwaarde dat ze aan het schoolboeken lezen beginnen met een basiswoordenschat Engels. Er moet dus een kloof gedicht worden.

Vroeger was al het onderwijs op deze Afrikaanse basisscholen vanaf het begin in het Engels en een groot deel van de kinderen hebben daardoor weinig of niks opgestoken van het onderwijs. Onderzoek in Zambia bij voorbeeld, liet zien dat ongeveer 30% van de leerlingen de basisschool verlieten als functioneel analfabeet. Unicef: *The South African Consortium for Monitoring Education Quality (SACMEQ III) of 2010 noted that among Grade 6 learners tested in reading, only 27.4 per cent were able to read at a basic competency level*”, 2013). In de afgelopen tien jaar zijn veel landen overgegaan naar de eigen taal (de streektaal) voor het beginnend lezen en schrijven. Een heel goede beslissing dus. Maar er is niet goed voorzien dat er dan een groot gat tedichten is wanneer de kinderen overgaan naar de middenbouw van het primair onderwijs. De meeste schoolboeken komen van Britse uitgevers; de boeken gaan ook uit van een voldoende basiskennis van het Engels, vergelijkbaar wat Engelse kinderen op die leeftijs al beheersen. Nu zien we vaak dat leerkrachten, die zich realiseren dat de leerlingen de lessen niet kunne lezen en niet kunne verwerken, de leerstof mondeling in de eiegen taal gaan aanbieden. Maar daarmee gaat de taalvaardigheid en de leesvaardigheid van de leerlingen niet vooruit.

Duidelijk is dat er twee uitgangspunten verknoopt moeten worden:

1. In de onderbouw van de basisschool moeten leerlingen leren lezen en schrijven in een taal die zij mondeling goed beheersen: hun thuistaal, de taal van hun omgeving. Op deze manier kunnen leerlingen in korte tijd een goed niveau in de schriftelijke vaardigheden bereiken. Als leerlingen veel te lezen krijgen dan kunnen ze die vaardigheden in de eigen taal ook vloeiend gaan toepassen. Dan kunnen ze ook gemakkelijk de overstap maken naar het schrift van een andere taal.

2. Als de leerlingen in de midden- en bovenbouw van het basisonderwijs te maken krijgen met Engelstalige zaakvakken en schoolboeken, dan zetten ze hun schriftelijke vaardigheden in en kunnen ze teksten begrijpen en schoolse kennis verzamelen. Maar dan moeten ze natuurlijk wel een ruime Engelse woordenschat tot hun beschikking hebben, want anders begrijpen ze de teksten die ze lezen niet.

Om tweetalig onderwijs op de hierboven beschreven manier een goede kans te geven zouden de leerlingen in de onderbouw periode alvast een mondelinge Engelse basiswoordenschat moeten verwerven. Zonder te hoeven lezen, want dat leren ze op dat moment juist in hun eigen taal.

Wij proberen met ons programma LOGO 2000 in de leemte te voorzien. LOGO 2000 is afgeleid van het Nederlandse LOGO 3000 dat al op meer dan duizend basisscholen wordt ingezet.

We bieden de scholen de middelen en de kennis om in 4 jaar tijd mondeling 2000 Engelse woorden leren (de school-basiswoordenschat). We hebben posters en teacher cards (in totaal 360) vertaald in het Engels en die worden op de scholen gebruikt (2 x 15 minuten per week) in de Grades 2, 3, 4 en 5. De leerkrachten worden getraind (3 x per jaar). Er zijn inmiddels ook teacher trainers opgeleid. Er nemen nu al 15 scholen deel aan het project. Elk trimester worden toetsen afgenomen (mondeling en met afbeeldingen) om te zien of de woorden worden gekend. Nederlandse fondsen financieren dit project (o.a. Wilde Ganzen, Triodos Foundation en particuliere vermogensfondsen). Voor de lokale organisatie is de School Language Academy opgericht; een Zambiaanse NGO. Het project wordt gesteund en gevolgd door het Zambiaanse Ministerie van Onderwijs en enkele NGO's.

Marianne & Simon Verhallen, Stichting Kambo, Amsterdam, 2023,